

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
АРХЕОГРАФІЧНА КОМІСІЯ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ АРХЕОГРАФІЇ ТА ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА
ім. М. С. ГРУШЕВСЬКОГО

УКРАЇНСЬКИЙ АРХЕОГРАФІЧНИЙ ЩОРІЧНИК

НОВА СЕРІЯ
ВИПУСК 8/9

•

УКРАЇНСЬКИЙ
АРХЕОГРАФІЧНИЙ
ЗБІРНИК

ТОМ 11/12

Видавництво М. П. Коць
Київ–Нью-Йорк
2004

ДЖЕРЕЛЬНІ ЗГАДКИ ПРО ПРОСКУРІВ У XV СТОЛІТТІ

Михайло Грушевський, працюючи над магістерською роботою з історії Барського староства, опрацював і видав величезний комплекс джерел, присвячених цьому східному “закуткові” Подільського воєводства. Насамперед – це два томи у новій восьмій серії “Архива Юго-Западной России” та велика кількість документів, опублікованих у “Матеріалах до соціально-економічної історії”, які пізніше побачили світ у “Записках Наукового Товариства ім. Шевченка” у Львові.

У другому томі восьмої частини “Архива” ним було опубліковано одне з найцікавіших джерел до історії пізньосередньовічного Подільського воєводства – реєстр димів, який було складено у 1493 р. Це цінне джерело подає не тільки населені пункти Подільського воєводства поіменно, а й кількість димів, які зафіксували ревізори, що дає змогу зробити приблизні висновки щодо рівня заселеності цієї території.

Цей матеріал дав змогу багатьом історикам-краєзнавцям у 1993 р. відсвяткувати 500-літній ювілей не тільки обласного центру м. Хмельницького, але й майже усіх населених пунктів, які вдалося ідентифікувати з цього реєстру у Хмельницькій та Вінницькій областях. Усе було б добре, але, на превеликий жаль, трапляється те, чого варто очікувати при такому поверховому опрацюванні джерел.

Фронтальний перегляд двох основних джерельних збірок привілеїв на володіння землями у Подільському воєводстві, а саме “Книги ревізій листа” та “Реєстру Коронного архіву”, зробленого Яном Замоїським, дає принаймні чотири згадки про Плоскирівці (Плоскирів) перед 1493 р. Зокрема, перший зі знайдених документів датований 10 лютого 1431 р. Король Владислав II Ягайло записує Янові Чанстуловському 100 гривень на селах Голосин та Плоскирівці на р. Бозі у Летичівському повіті Подільської землі. Тут для локалізації цих населених пунктів важливе місце відіграє згадка гідроніму Бог, адже певні проблеми з чіткою локалізацією вносить село Плоскирівці Смотрицького повіту (тепер с. Проскурівка Ярмолинецького р-ну Хмельницької обл.).

На користь того, що йдеться саме про Плоскирівці, свідчать сторінки з “Книги ревізії листів”, де привілеї стосовно Плоскирівців (Проскирова) згадуються послідовно на аркушах від 200 до 201v. (див. додаток), а про с. Голосин (*Hollisin*) вочевидь с. Олешин, на протилежному боці р. Бог.

Отже, маємо принаймні чотири згадки про Плоскирів упродовж XV ст. до 1493 р., коли цей населений пункт ввійшов у другій половині XV ст. у склад маєтку Миколая з Нового Двору. Це дозволяє нам відсунути першу зафіксовану згадку в джерелах до 1431 р.

ДОДАТОК

Сопот, 10 лютого 1431 р.

Король Владислав II записує Янові Чанстуловському 100 гривень на селах Голосин та Плоскирівці на р. Бозі у Летичівському повіті Подільської землі

згадка: Warszawa. – AGAD. – Tzw. ML. – IV B. – Sygn. 17. – К. 200–200v.

підпис: Ad relationem venerabilis Vlasidlaus Regni Poloniae Vicecancellarii

мова: латинська

локалізація: [...super villis Holissini et Ploskirowcze super fluvio Boh iacentu in terra Podoliensi et districtu Laticzowiensi sitas...] тепер: с. Олешин Хмельницького р-ну та м. Хмельницький

Нове місто Корчин, 16 грудня 1461 р.

Король Казимир IV записує своєму слугі Миколайові Свірчу з Бедриховець 50 гривень на с. Плоскирів у Меджибізькому повіті Подільської землі

копія: Warszawa. – AGAD. – Tzw. ML. – IV B. – Sygn. 17. – К. 200v–201

підпис: Ad relationem reurendis ...ris domini Ioannis Episcopi Wladislaiensi et Regni Poloniae Cancellarii. Lectum per Albertum de Ziechlin R. P. Vicecancellarii

мова: латинська

локалізація: [... villa nostra Ploskirow in terra Podoliensi et districtu miedziborzensi super fluvio dicto Boh sita...] тепер: м. Хмельницький

Парчув, 25 листопада 1464 р.

Король Казимир IV записує 20 гривень кам'янецькому стольникові Миколаєві Бедрихові з Бедриховець на с. Плоскирів у Кам'янецькому повіті Подільської землі

згадка: Warszawa. – AGAD. – Tzw. ML. – IV B. – Sygn. 17. – К. 201

підпис: Relatio venerabilis Alberti de Zichlin Regni Poloniae Vicecancellarii per eiusdem lectum

мова: латинська

локалізація: [...super bonis Regalibus Ploskirow in terra Podoliensi et districtu Camenecensi sitis...] тепер: м. Хмельницький

Львів, 18 вересня 1470 р.

Король Казимир IV дозволяє кам'янецькому каштелянові Миколаєві з Нового Двору викупи у братів Івана та Миколая, місцевих шляхтичів села Голисина та Плоскирівців на р. Буг у Летичівському повіті Подільської землі і записує на них 50 гривень

копія: Warszawa. – AGAD. – Tzw. ML. – IV B. – Sygn. 17. – К. 201–201v.

підпис: Relatio venerabilis Alberti de Zichlin Regni Poloniae Vicecancellarii

мова: латинська

локалізація: [...super villis nostris Holissin et Ploskirowcze in fluvio Boh iacentibus in terris Podoliensi et districtu Laticzowiensi sitis...] тепер: с. Олешин Хмельницького р-ну та м. Хмельницький

Віталій Михайловський (Київ)

КОМЕНТАР ПРО ПОДІЇ 1654 РОКУ НА ПЛАНІ ПЕРЕЯСЛАВА 1794 РОКУ

У Російському державному військово-історичному архіві в Москві (РДВІА) зберігається багато унікальних карт, планів та креслеників XVII–XVIII ст., пов'язаних з Україною. Є вони, зокрема, в рукописних альбомах прикордонних фортець та укріплень Російської імперії 1794 р.¹

¹ Російський державний військово-історичний архів. – Ф. ВУА. – Од. зб. 21527: “Собрание планов пограничных Российской империи крепостям, с их описаниями и штатнымъ в оных положением орудий и гарнизонов, съ приложением Генеральной карты и учрежденных линий. 1794 года”. – Ч. 1–3.